

GAZETA TRANSLIVANIEI
Nr. 30. Braşov, Vineri 8 (20) Februarie 1891.

GAZETA TRANSLIVANIEI

ANUL LIV.

„Gazeta” este în fiecare zi
abonamente pentru ARSUL Ungaria
Pe un an 12 fl., pe șase luni
6 fl., pe trei luni 3 fl.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase
luni 20 franci, pe trei luni
10 franci.
Se prenumără la toate oficiile
postale din țară și din afară
și la dd. colectori.
ABONAMENTUL PENTRU BRAȘOV:
în administrație, piața mare
Nr. 28, etajul I.: pe un an
10 fl., pe șase luni 5 fl., pe trei
luni 2 fl. 50 cr. Cu dusul în
casă: Pe un an 12 fl., pe
șase luni 6 fl., pe trei luni 3 fl.
în exemplar 5 cr. v. a. sau
15 bani.
Actiți abonamentele care și
inserțiunile sunt a se plăti
tânăr.

Nr. 30.

Braşov, Vineri 8 (20) Februarie

1891.

Braşov, 7 Februarie v.

Mare mişcare s'a pornit în
sinul cetăţenilor catolici din
Pesta în favoarea așa numitei au-
tonomii catolice. Astăzi ei țin o
conferință cu scopul de a se sfătui,
cum să organizeze mișcarea în
favoarea autonomiei catolice.

Intr'unu apelu alu comitetului
de inițiativă se dice între altele:
„Prin autonomie sperăm a con-
solida idea de stat și sperăm,
că pe calea acesta vom pute
ajunge la o solidaritate între ro-
mano-catolicii și între greco-cato-
licii din Ungaria și la o desvoltare
sănătoasă a vieții religioase.”

Se va ține și o mare adunare
a catolicilor, un fel de con-
gres, ca cel de acum de ce an.
Pentru pregătirea acestei adunări
s'a constituit în Budapesta de
curând un comitet de o sută
de membri, care are în fruntea
sa pe contele Zichy Nandor, cu-
noscutul corifeu alu partidei ca-
tolice din camera magnaților.

Scim, că în urma interven-
rei acestui magnat, în unire cu
contele Karolyi din camera depu-
taților, guvernul s'a aflat con-
strâns de a modifica dispozițiunea
din proiectul de lege despre asi-
lurile de copii, care cerea ca și
în asilurile confesionale să se
facă numai așa numitele rugăciuni
„evlaviose”, er nu rugăciuni con-
fesionale.

Idea, de care s'au condus acești
corifei ai catolicilor unguri, a
fost ca să se cruce cât se pôte
mai mult susceptibilitățile con-
fesionale și acțiunea pentru consoli-
darea „ideii de stat” să se mărgi-
nescă deocamdată la lățirea limbei
statului.

Acum ei se gândesc a veni
în ajutorul ideii lor de stat și
pe tărâmul bisericesc, der așa
ca acesta să fiă totodată și în pro-
fitul catolicismului. Mijlocul cel

mai potrivit pentru acesta îl
află în postulatul autonomiei ca-
tolice cu tendința expresă, de a
băga și pe greco-uniți în această
organizația autonomă, desființân-
du-le autonomia propriă și pregă-
tindu contopirea lor în biserica
romano-catolică.

Acosta înțeleg ei sub „solida-
ritate” între romano-catolicii și
greco-uniții din Ungaria. Acosta
a înțeles-o și congresul romano-
catolic regnicolar unguresc din
anul 1871, care a cutezat a se
amesteca în afacerile biserice gre-
co-unite române și a luat chiar
hotărârea, de a face un statut
nu numai pentru biserica romano-
catolică, ci și pentru cea greco-
unită; nu numai pentru Un-
garia, ci și pentru uniții din Tran-
silvania.

Se împlinesc acum tocmai
de ce an, de când Românii uniți
au ținut o conferință în Alba-
Iulia cu scopul de a lua măsuri
de apărare în contra ăntirilor
Ungurilor romano-catolici.

Intrebarea, ce i s'a pusă ace-
stei conferințe, a fost: cum să
scape biserica unită românească de
un nou jug, de care este ame-
nintată prin hotărârile congresului
romano-catolic regnicolar un-
guresc?

Statutele votate de acelu con-
gres catolic, scim, că nu s'au
intărit. Cestiunea autonomiei ca-
tolice a rămas în *suspensio*. Acum
îns, cum vedem, erăși s'a pusă
la ordinea zilei.

Vedem cu deosebire, că erăși
e vorba de „solidaritatea” romano-
catolicilor cu greco-uniții. Au-
dim din timp în timp, că Epis-
copii români uniți merg la Pesta
la conferințele cu Episcopii roma-
no-catolici, der nuscim ce fac și
ce direg.

Ca mâne ne vom pomeni,
că catolicii din Pesta vor începe

erăși să reglementeze și biserica
română unită, fără ca să scim
măcar, cum a ajuns ea din nou
de a se împărtași de acesta de-
osebit îngrijire, când își are drep-
tul ei de autonomie propriă.

E timpul suprem, ca să se
facă lumină asupra situațiunei ac-
tuale a bisericei române unite.

Proteste în contra Kişdedovurilor.

(Telegr. part. ale „Gaz. Trans.”).

Alba Iulia, 19 Februarie n. Adu-
narea alegătorilor din comitatul
Albei Inferiore, cercetată de peste
500 de inși, popor și inteligență
numeroasă; protesteză solenn
în contra „Kişdedovurilor”.
Insufletire mare.

Timişora, 19 Februarie. Mai
multe sute de alegători români in-
truniți într'o adunare imosantă
protesteză serbătorește în con-
tra proiectului de lege pentru
asilurile de copii. Proiectul de
rezoluțiune propus de d-lu Pavel
Rotariu a fost susținut cu suc-
ces și mare însufletire de mai
mult, în special de cătră proto-
popul Hamsea.—Președintele: *Un-
gureanu*, notar; Dr. Aurel *Mun-
teanu*.

Beiuș, 19 Februarie n. Alegē-
torii români în număr de circa
una mie din cercul *Beiușului* și
al *Ceichii* întruniți în Beiuș pro-
testeză sus și tare și serbătore-
resce în contra proiectului de
lege pentru asilele de copii, care
este nimicitor din punctul de ve-
dere moral, pedagogic, igienic
și național.—*Biroul*.

Beiuș, 19 Februarie n. Alegē-
torii români ai cercurilor Beiuș
și Ceica în număr de una mie,
în unanimitate protesteză în
contra proiectului de lege despre
asilurile de copii.

Conferența alegătorilor români din cercul Făgetului.

Conferența alegătorilor români din
cercul electoral al Făgetului, intru-
nită la 1 (13) Faur, 1891, a decurs în
modul următor:

Mai întâiu se alese o comisiune cons-
titătoare din d-nii Ioan Hadan, par. în
Lalașinț, Laurente Barzu, par. în Baco-
mezeu și Antoniu Anghel, par. în Coșova.
Aceștia invitară pe Rvds. d-nu protopres-
biteru Sebastian Olariu din Făget a
participa la conferință, ai căreia membri
ilă întâmpinără și acompaniară până în
sala conferinței, unde Rvds. d-nu între
urări de „să trăiască” ocupă locul pre-
vidial.

După-ce d-sa prin o cuvântare în-
focată și bine chibșuită își arată mulțu-
mirea, vedend, că pe un timp de iernă
ca acesta s'a prezentat un număr
atât de măndru de alegători, și după-ce
arăată origiunea școlilor „Fröbeliane”
și scopul lor pentru anumite cetăți,
unde muncitorii sunt atât de ocupați
incât nu le rămâne timp de a se ocupa
cu creșterea filor și fetelor în vârstă
de la 3—6 ani, precum și scopul în-
țemeiătorului în raport cu proiectul de
lege al asilelor de copii prezentat die-
tei ungare: deschide ședința și pune la
ordinea zilei constituirea biroului con-
ferinței.

Adunarea aclamă între strigări de
„să trăiască” de președinte pe Rvds. d-nu
Sebastian Olariu, de notariu pe *Traian
Unipan* invetător în Făget, er de bār-
bați de incredere pe d-nii: Ioan Ha-
dan, paroch în Lalașinț, Antoniu An-
ghel, paroch în Coșiar, Laurente Bar-
zu, paroch în Bacamezeu, Iosif Dal-
ciu, paroch în Capolnaș și Ioan Ve-
lovan, paroch în Brașova.

Invetătorul Traian Unipan, după
o vorbire logică și bine țesută, prezentă
adunării următorul proiect de

Rezoluțiune.

Alegătorii Români din cercul elec-
toral al Făgetului avend în ve-
dere, că ei nu sunt reprezentanți în
dieta țării, și avend în vedere, că

FOILETONULU „GAZ. TRANS.”

Din istoria munților apuseni.

(Urmarea 15)

Nu pot încheia acestu capitul, ca
să nu amintesc despre un eveniment,
ce s'a petrecut între Murgu și Haynau,
fostu guvernator militar în Ungaria la
anul 1849.

Generalul Br. Haynau umpluse cu
groză și scarbă întreaga Europă, pentru
crudelitățile ce le comisese el în Italia.
Ungurii îl numiau „hiena Ungariei.”

Înainte acestui om teribilu fu,
într'una din zile, citat Murgu, pentru
de a-și da seama despre faptele sale din
anii 1848/9. Haynau l'a întâmpinat cu
îndatinata întrebare, pe care o adresază
de regulă ori-care jude de instrucțiune
unui criminalist: „Pentru ce stai în-
aintea mea?”

La această întrebare, păcătosul, are
să-și mărturisescă păcatele.

— „N'aud! Pentru-ce stai înaintea
mea?” se răsti Haynau.

— „Pentru-că au venit Muscalii în
în țară”, răspuse Murgu, cu un rar
curaj și cu un veditu sarcasm.

— Nu te înțeleg!

— Cum să nu mă înțeleg. Dacă nu
veneau Muscalii în țară, astăzi eu te-ai
întreba: Pentru ce stai înaintea mea?”

— „Rebelu! La furci cu el!” răoni
Haynau cu turbare.

Murgu fu osendit la robia pe totă
vieța, de unde a scăpat când cu am-
nestia generală.

*

D.

Popa Balint.

Volum. II pag. 131.

„Una din faptele cele mai barbare
s'au comis pe timpul adunărilor dela
Blașiu, în orașul de munte Abrud, în
asupra parochului Simeon Balint din
Roșia de munte. Mica coloniă maghiară
din acelea două localități și formase pe
bărbații săi în gardă națională maghiară,
eră sub pretețul scornit, că ar fi
amenințați de cătră români, a cerut și
garnisonă militară. Li s'a dat atâtu
grănițeri săci, cât și puține trupe de
lină dintr'unu regiment galițian. De
aci colonia maghiară creșându-se sigură,
începu să tracteze pe români cu as-
prime și brutalitate. Între cărturarii de
ambele naționalități curgeau, ca și peste
tot în țară, dispute politice. Simeon
Balint era unul din oratorii români-
lor. El a fost în Dumineca Tomei la
Blașiu. Acea călătorie a sa i-s'a com-
putat că trădare criminală.”

„Intr'o di apucându pe Balint în
pieta din Abrud, îl luară între bătăi
și l'inchisără la custodia (vardă ca
raul), care era i stalat în casele, unde
este astăzi școla comunității reformate.
De pază în acea di erau grănițeri săci;
aceștia iau pe Balint din nou la bătăi,
și smulgă perii unu câte unu din barbă
pentru ca să i prelungească durerile; în altă
di vin la pază ostașii de lină. Unu
săci îi vine pofta ca să intre la Balint,
ca să lă junghie cu baioneta. Soldatul
polon nu lă lasă, săciului cu baioneta-
scosă din teca amenință; galițianul des-
cură din nemijlocita apropiere, încât
glonțul trece prin săci și prin mâna unu
băiat, care ca toți băiții alergasera ca să
vadă pentru ce se certă soldații. Atunci
scotend pe Simeon Balint din loca-
lul acela, l'ă duseră în casele, care
astăzi sunt ale unu Winkler, unde
l'au închis într'o speșă de suterană
fără ferestri. Acolo l'au ținut într'o
stare ce l'ă aduce aminte închisorile din
vechime.”

„Grănițarii săci jurară galițienilor
răsunare, pentru mărtașă cameradului lor
și atăcăr în altă di cu armele, eră aceștia
fiind mult mai pușini au scăpat cu
fuga și s'au ascuns mai ales prin
curțile românilor, unii au scăpat la
Buciumani.”

„Pe când stetea închis bietul
preot, etă se aprind casele de-asupra
capului său. Cine au aprins casele?”

„Popa cel închis” răchiră soldații unguri
și scoțindu-l l'ă bătură cumplit, anume
senatorul L. Kontz l'ă înfundă cu pa-
tul pusci, eră alții cerură să l'arunce
în flacări legat de mâni, de picioare.
Intr'aceea s'au aprins și au ars șese
case. Pe Balint l'ă duseră în temniță
la un loc de furii și tâlhari la Aiud,
îns numai după-ce s'au sculat locu-
torii din comunele numite *Buciumani* și
după ce au cerut în deșertă ca să dimiță
pe Balint și să nu mai tracteze așa ti-
rănesc pe români, apoi într'o seră au
aprins focuri jură împrejuru de acelu or-
șel, eră pe locuitorii români i-au provocat,
ca să se mute din oraș, cu tot ce au și
ce pot lua cu sine.

Abia acea măsură drastică a fost
în stare de a domoli deocamdată furiile
coloniei maghiare, a cărei fanaticism se
prefăcuse în adevărată bōlă.”

De aici până la pag. 160 pe 14 pa-
gine, d-lu Barițiu vorbesce de o mul-
țime de evenimente, cu totul străine,
apoi reveni erăși și ne spune că:

„În 27 Maiu nou sosiră armele sub
escortă de militari. După împărțirea lor
orașenii maghiari de bucurie mare ce
simțeu, se puseră la beute cu militari.
În 29 fiindu tērgu de săptămână*),

*) La pag. 144 dice d-lu Barițiu, că 29
Maiu a fost di de Duminecă.

Inaltul ministru de culte a înaintat casei deputaților proiectului de lege despre asilele de copii (Kisdedovo), care impune comunelor nemaghiare nouă și grele sarcini în interesul rău înțeles al unei minorități naționale, — intrându-se în Făget în conferența electorală protesteză solemn în contra atacului îndreptat prin proiectul despre asilele de copii și declară acest proiect de lege — care în privința tuturor drepturilor naturale și religioase-morale, intră cu mijloace silnice în sanctuarul familiei în detrimentul spiritual și corporal al viitorilor generațiilor, — de păgubitor și periculos atât din punct de vedere pedagogic cât și din punct de vedere sanitar și economic.

Acest proiect de rezoluție fu motivat de părintele Ioan Hadană, paroh în Lalașinți prin o vorbire, în care combătând în mod convingător toate punctele de plecare ale proiectului despre asilele de copii și arătând, ce mare abatare face acea lege de la principiul principiilor pedagogice, alterând peste tot smerenia creștină și introducând în școlă proselitismul religios.

După acesta alegătorii prezenți, adunați în număr de 300 de inși cu unanimitate și între aplauze repezite primesc proiectul de rezoluție protestând în fața Europei culte, ca acesta să audă suferințele noastre, și să ne scie, că suntem un popor conșcui de viața noastră publică națională.

A mai vorbit pentru primirea acestui proiect de rezoluție părintele Laurentie Barzu, paroh în Bacamezeu și Ioan Velovană paroh în Brazova, ale cărora vorbiri au fost vii aprobate și aplaudate.

În urma acestora, Rvds. d-nu protopresbiteru puse la ordinea zilei punctul al II-lea din program și anume: Reconstituirea clubului național electoral al cercului Făget, alegându-se ca președinte Rvds. d-nu protopresbiteru Sebastian Olariu din Făget; de notari: Traian Unipană, învățător în Făget; membrii în Comitetul electoral: Ioan Hadană, paroh în Lalașinți; Terentie Petroviciu, paroh în Țela; Laurentie Barzu, paroh în Bacamezeu; Antoniu Angelu, paroh în Coșava; Ioan Velovană, paroh în Brazova; Nicolau Barboniu, paroh în Temești; Toma Galetariu, proprietar mare în Țela; Nicolau Seganu proprietar mare în Făget; Ioan Constantinovic, învățător în Gladna-română; Dionisie Romonița econom în Făget; Ioan Curuța, econom în Coșava și Petru Ursulescu, econom în Bătesof.

Astfel se desbătura punctele din

program în ordine esemplară, fiind pentru această ordine felicitat și din partea protojudeului cercul al Făgetului. După acestea Rvds. d-nu președinte între entusiaste urări de „să trăiescă“ închise conferința și părintele Teodor Baianu din Romănesc mulțumii președintelui în terminii cei mai confidențiali pentru conducerea atât de cu tact a conferinței.

Protocolul l-au subscriș D-nii: Sebastian Olariu, președinte; Traian Unipană, notari; membrii de încredere: Ioan Hadană, paroh; Iosif Dalioiu, paroh; Laurentie Barzu, paroh; Antoniu Angelu paroh și Ioan Velovană paroh.

Convocare.

Comitetul clubului electoral central român al comitatului Coșocnei, prin acesta convoca pe alegătorii români din cercurile electorale ale Clușului și Gilăului la o adunare generală, care se va ține în Clușiu în localitățile casinei române (belszén-utca nr. 6) în 26 n. l. c. la 11 ore a. m.

Obiectele:

- 1, Reorganizarea clubului electoral central.
- 2, Declarațiunile referitoare la proiectul de lege pentru asilurile de copii.
- 3, Eventuale propuneri.

Clușiu în 17 Febr. 1891.

Pentru comitet:

Al. Bohățel m. p. Dr. Georgiu Ilea m. p.
președinte. secretar. ad-hoc.

SCRILE DILEI

Din comitatul Caraș-Severin. În 12 Februarie c. și-a ținut comisiunea administrativă ședința lunară sub președința fișpanului Jakabffy Imre. Din raportările viceșpanului reiesă, că pe baza art. de lege XIV din 1884, s'au luat măsurile trebuincioase în contra unei eventuale esundări. Dintre obiectele raportului, ne spune „Egyetértés“, mai multă atențiune au atras datele privitoare la rezultatul recensământului populației din com. Caraș-Severinului. După datele acestea rezultă un număr de 406,053 de locuitori cu 76,401 case în întregul comitatului; prin urmare un spor de 24,749 de suflete și 8830 de case. După citirea raportului a vorbit Ilustr. Sa D-lu Dr. Victor Mihaly episcopul din Lugosiu, exprimându-și bucuria și mulțumirea sa față cu acest frumos rezultat. Interesantă a fost partea aceea din vorbire, unde dize, că nu i-se pare de locu est-ordinar împregiurarea, că în comitatul Caraș-Severinului numărul băr-

baților e mai mare ca alu femeilor, fiindcă e cunoscut, și acesta o poate proba prin experiențele sale proprii, că în ținuturile locuite de Români numărul bărbaților de regulă e mai mare ca alu femeilor. Mai departe a exprimat recunoștință bărbaților conducători ai administrației, pentru-că prin aplicarea conșciențioasă și strictă a regulamentelor privitoare la salubritatea publică au contribuit la micșorarea mortalității și pentru-că prin activitatea lor patriotică pe tărâmul industrial și economic au promovat mijlocul bunăstarea și înăvuirea comitatului, și mijlocul a țării întregi. Adunarea a luat la cunoștință declarațiunile de recunoștință ale Episcopului, eternisându-le în protocolul ședințelor.

**

O comună revoltată pentru învățătorul său Sub acest titlu am adus o scire în Nr. 23 alu foiei noastre despre turburările ivite în comuna Jada din cauză, că gendarmeria a arestat pe învățătorul comunei „Stefănescu“, suspiționat că ar fi pus foc. „Luminătorul“ comunică starea faptică a lucrurilor, după informațiunile ce și le-a procurat înadins, din cari se vede, că învățătorul Mihai Vulpe (nu Ștefănescu) a fost pe nedrept învinuit. Epitropul primar T. Secoșianu fiind întrebat de notari în dimineața după-aceia arsă grajdului, că pe cine are prepusul că ar fi pus focul, răspunde că nu a avut cu nimeni certă, numai aseră a cam schimbat vorbe în comitetul parohial cu învățătorul în afacerea socotelor bisericesci. Notarul, om cum nu ar trebui să fie, deși e Român, făcând îndată arătare, că învățătorul a dat foc. Veniră doi gendarmi și-l arestară. Frunții satului merseră la primăria, unde era deținut și cerură să-l elibereze, să nu facă rușine satului. Gendarmii le răspuseră cu injurături contra Olahilor. Omenii în cele din urmă se împărtășiră. Cu toate acestea cineva telegrafă la Timișoara, că e revoltă. Sosiră 11 gendarmi cu un oficer spre a se convinge, că au fost păcăliți. Nicu nu au avut altă treabă, decât a elibera pe învățătorul nevinovat.

**

Expoziția internațională în Lipsă. În Lipsă s'a constituit un comitet central în vederea expoziției internaționale a Crucii-Roșii, de alimente pentru armată, de igienă, de alimentațiunea poporului și de arta culinară, care va avea loc în luna Ianuarie 1892 în acest oraș. Diferitele state sunt invitate a lua parte la această expoziție prin trimisiuni est-ordinari și însărcinații de afaceri acreditați pe lângă guvernul

respectiv. Scopul expoziției este de a se arăta în ce mod s'ar pute mai bine nutri trupele în timp de rebelie, ca și în timp de pace.

Pastorală episcopului Pavelu.

Diecesa Oradana, Februarie 1891.

Prea Sântitul Episcop de Oradea mare în pastorală sa dela 20 Ian. a. o. reprobă cele publicate în afacerea gimnasiului din Beiuș și a școlilor dela Niru în „Gazeta“ și în „Tribuna“ în terminii violenți — cari, între noi disu, nu convin cu spiritul unei pastorale, oi sunt a se lăsa replicelor și opurilor unor doctori — afirmând, că acele sunt îndreptate numai în contra persoanei Episcopului și conțin neadevăruri, dăr nu ne spune câte anume sunt acele comunicate, cari „atacă direct“ persoana Episcopului și „conțin neadevăruri“.

Considerându, că aceia, pe cari îi onorează cu titlurile acele frumoase de: falsificatori, seducători, calumniatori, atacători de persoane, cu scopuri meschine ș. a. sunt membrii acelei familii, cără cari se adresează ca părinte cu „Iubiților în Christos frați și fii.“

Considerându, că intențiunile nobile ale Episcopului, în numitele foi au fost totdeauna preamărite și nu timbrate precum dize pastorala.

Considerându, că călcările de drept și în deosebi eschiderea limbei române din unele institute diecesane în contra căruia faptu s'a scris în „Gazeta“ și în „Tribuna“ sunt lucruri adevărate, fără să fie exagerate.

Considerându, că relativ la cele întemplate în gimnasiul din Beiuș, ministrul Csaky parte prin organele sale, parte prin graiul său, a adus persoana Episcopului în discuțiune, ceea ce în cauza seminarului a făcut-o și Lauran, și în consistorul plenar, însuși Episcopul a produs discuțiunea.

Considerându, că clerul, ca să potă remonstra în contra ilegalității față cu gimnasiul din Beiuș și a școlilor dela Niru, au cerut „sinodul diecesan“ nu din „ilusiu deșertă“ nici din superstiție, că dora ar crede, că cuvintele „sinod diecesan“ ar avea „putere fermecătoare“ precum dize pastorala, ci din aceea convingere, că până când sinodul represintă diecesa, până atunci consistoriul represintă pe aleșii, adicții și consiliarii ordinariatului, cari din anumite respecte față de guvernul țării sunt ore cum îndemnați a fi în rezervă, și asta împrejurare în diecesa noastră nu e a se trece cu vederea, mai ales acum, când am ajuns acolo, că prin rara dibacia a unuia și neaplicabila nepăsare a altora, cu puțină excepțiune atât

bărbații români muncitori în sinul muncitorilor vin de-și cumpără victualii, ca să aibă în următoarele zile, și cu aceea ocaziune se mai pun și ei la beute și cei mai tineri la danț. În aceleași ore petreceau și gardiștii cu secuii“.

Aici d. Barițiu descrie un escu de cărciumă, apoi termină astfel:

„Într'aceia până să apuce a eși comisiunea, totă oimplita răsunare s'a spartă mai vârtos în capul parohului Simeon Balinth, cum s'a vădută mai în sus“.

Când am cetit aceste, am încremănit. M'a surprins să vedă un fapt descris atât de superficial, precum se află descrise pățaniile lui Popa Balinth și escesul Șecurilor cu soldații dela linia Schivkovits. Acuma nu mă mai mir, că d-lu Barițiu a descris așa precum a descris istoria „jupăneșei“ Catalina.

Mai confundă d. Barițiu faptele petrecute în anul 1849 cu cele petrecute la anul 1848, în orașul Abrud. Astfel o pătescu toți, când luoră fără de acte și documente.

Pățaniile Românilor munteni din punct de vedere al istoriei nemului românesc și al istoriei acelor timpuri

peste tot, sunt cu mult mai însemnate, ca să le poți povesti, așa numai în trecăt, din auzite.

Mi pare foarte rău, că d-lu Barițiu despre acest obiect nici-odată nu mi-a vorbit; mirarea mi-e cu atât mai mare, căci d-sa trebuia să scie, că eu am fost martor ocular. Bucuros l'ași fi informat și l'ași fi cruțat de-o neplăcere atât de mare, ce trebuie să simtă negreșit, vădându în cartea sa eternisată o neesacitate patentă.

Mai întâiu și întâiu greșesc d-lu Barițiu în contra cronologiei, și acesta în istoria este o scădere foarte mare. Cronologia în istoria are un rol foarte însemnat: ea este baza dezvoltării psihologice a evenimentelor ulterioare.

Nu este esact, că Popa Balinth a fost arestat în 29 Maiu 1848.

29 Maiu a fost ziua deschiderei dietei în Clușiu. În aceeași zi Popa Balinth încă era în Clușiu. Dăr abstrăgându dela acesta, în luna lui Maiu în Abrud nici gardă națională maghiară, nici miliție nu era.

Magistratul din Abrud întâiași dată raportă la Gubernă în contra „buj-

togaților“ agitatorilor în 24 Maiu, apoi în 4 Iunie 1848 Nr. 362

Nu era aci vorba numai de Popa Balinth, ci se tracta de unu ce cu mult mai însemnat, era vorba de a sugruma în germine ori-ce acțiune romănescă în Ardeu. Magistratul din Abrud confiscase dela postă două epistole ale lui Buteanu. Una era prin mijlocirea lui Balinth, trimisă lui Iancu. Se vede că acesta a băgat spaima în magistrat. A cerut prin stafetă miliția, ceea ce s'a și trimis, împreună cu o comisiune guvernială, în care se afla și administratorul cameralu Nemegei, cunoscut din afacerea cu Varga Catalina. Ce instrucțiuni va fi avut acea comisiune, nu se scie.

Ceea ce s'a strecurat e, că Nemegei îndată ce a sosit la Abrud, a trimis unu ucas, spanului cameralu din Câmpeni, Lázár, că elu numai decât să aresteze pe Iancu, pe Corcheș și pe toți cărturarii din munți, despre care densusul e convins, că ar pute fi periculoși și sub escortă să-i trimită la Abrud.

Lázár a arestat pe Corcheș, care de pe drum a scăpat cu fuga. Acesta

a deochiat intențiunile lui Nemegei. Avisat fiind Iancu, prin ângerul său păzitor, care-lu avisase și în luna lui Maiu 1849 despre sosirea lui Hatvani, în timp ce Românii se sfătuiau cu Dragoșu despre pace, în biserica reformată, au scăpat cu capul, cum dicit Moșii.

Dacă ar fi pus guvernul mâna pe Iancu, acțiunea Românilor era terminată. Pe Iancu nimeni nu-lu putea suplini.

Etă și epistola d-lui fostu Tribun Andreica, referitoare la această afacere.

Câmpeni, 2/6 1890.

Stimate Domnule și Amice!
La epistola-ți mie trimisă îți facu următorul răspuns:

Mi-aducă aminte, că în 1848 Konez din Abrud ca arestatu a fost deținut aici la Câmpeni, dăr în care lună și cât timp, nu știu, pentru că eu îndată după cuprinderea Abrudului cu un despărțământ din Loager, am fost trimis în părțile Hoidinului, de unde numai mai târziu m'am reintors acasă. — Nu știu nici aceea, că cât timp au petrecut la noi acele două companii de soldați Șeci, și eu însă atata, că acei soldați în tot timpul cât l'au petrecut la noi, s'au purtat cât se poate de onest față de toți sătenii. Mai știu și aceea, că căpitani acelor 2 companii pe cari i

beneficiile, câtă și distincțiunile se împart după voia celui dibaciu, a căruia politică dău nu e prea românească; era anume consistoriul plenar de sub întrebare, a căruia afaceri erau grațiar primirea tinerilor în teologie, în seminariul domestic și a. cu care ocaziune bieții preoți sunt siliți a cucuța pe la cei influenți; acuma eu nu știu cine va pute afirma, că preoții în astfel de împrejurări nu pot fi presionați? Apoi cumcă Episcopul încă nu și cunoște diecesa, nu e mirare.

Considerându, că cu provocarea la fapte auteriore nu se pot nici acoperi, nici desvinovăți fapte mai recente.

Considerându, că epitele din pastorală nu le îndreptătesc nici anunțul cumcă au dăruită pân' acum diecesei 400 mii florini și va mai dăru — Dumnezeu s'îl țină mulți ani și s'e ajute ca să mai potă, — pentru-că la aceste răspunde pe scurtă scriptura: Ce ai ce n'ai primită și decă ai primită, pentru-ce te laudă ca și cum n'ai fi primită, s'eu decă aceste n'au valoare la doctorii din Oradea, cetescă cele scrise în „Szabadság“ organul plăcut și cu valoare ală doctorilor, unde scrie despre testamentul primatului făcut în favorul Pontificelui roman.

Considerându, că memoria decedatilor Arhieriei nu „omenii cari părăsind terenu obiectivității“ precum dice pastorală, ci Lauran, care e destulă obiectivă, nu numai a pus'o în vedere oă va huli, ci anume a și făcut'o, scriind despre ei și faptele loră cu un sarcasm lipsit de totă pietate. Era în „Gazeta“ s'a făcută numai concludiunea din cele scrise de Lauran.

Dér considerându mai pre sus de tôte, inima cea bună a episcopului ce trage cătră neamul s'eu, cu dreptă cuvântă vomă dice ceea ce a d'is și diecesanul în „Tribuna“, că nu pricepe cum și au dată bunul părinte semnătura sa la acea pastorală.

Ore nu se pôte esplica acésta din următoarele? Când Lauran a fostă înfruntat cu un individ ce ocupă oficiu public pentru ținuta sa antinațională, elă cu sofisme sale a sucit și răsucit lucrul ca și cum acele atacuri suntă mai multă în contra Episcopului, érá Episcopul în pastorală dice: „și îndreptă atacurile numai în contra mea“. Lauran déră și a ajuns scopul ca episcopul să primescă asupra și atacurile. Insa după distribuira pastorală, Lauran s'a aflată înșelată cumcă nu e pusă și elă alătura cu Episcopul, spre norocirea lui însă a fostă îndemănă „Szabadság“ — cuibul de clocit ală celor mai scârböse panfleturi ale lui Bélavári în contra gimnasiului din Beiuș.

chiema Vitkay și B. ke aici la noi au primită ordi, ca îndată să plece la Sigidină la bălăia, și când le-au publicată acel ordin, soldații au resonat, așa încă Vitkay îndată s'au retras în odaia lui, strigau: nu mergemăi mai departe, mergi tu, destulă oă m'afi adus până aici la Cămpeni, și mai alte vorbe urte. Când au fostă arestați Balint și Moga, atunci comisiunea ce se afla în Abrud, în care după cum m'aducă aminte a fostă și administratorul din Zlatna Nemegyei, care a scris Spanului Lazar, ca să trimită pe Nicolae Corcheșiu, care îndată prin un gornic s'au și trimis, — presupunend Corcheșiu, oă de ce-l trimite — au mers până în gura Roșii, dând puțin rachi gornicului cam neghiob, i-au d'is: mergi numai înainte, că eu încă viu după tine. Gornicul cam bine dispus l'a ascultat, și când a vădută, că s'a cam depărtat, Corcheșiu a luat'o în drepta spre Săhodol și așa a scapat, se înțelege, că elă nu a venită acasă, unde Lázár îlă totă oăta, ci mai multe săptămâni a stat ascuns și pribeag prin păduri, și numai cu puțin înainte de a isbucni revoluțiunea a venită acasă — cu aceste încheindu-mi epistola și pofindu-vă totă binele rămân Ală Domtale stimător și vechiu amic Andreica.

(Va urma.)

Iosif Sterca-Sulău.

și a orice e românească — și s'au aflat și un N. care se afirmă ca Român. Acestă oștén de cină, s'a întrepris ca nu cumva Lauran să rămăie îndereptul Episcopului, și în numita fôia după-ace trăteză despre pastorală dovedesce, că nu numai Episcopul, ci și mai ales Lauran au fostă atacat de aceia, pe cari nu i-au putut convinge, că cele întâmplăte la gimnasiul din Beiuș au fostă neapărat de lipsă ș. c. l. face apoi corolariul: „citeză a afirma în numele Românilor cu minte sănătoasă, că Episcopul Michail Pavel și canonicul abate Dr. Augustin Lauran posedă încrederea tuturor; s'o ia acésta spre sciință cei atacați, s'o ia spre sciință și caluniorii.“ Din totă cuprinsul articolului din „Szabadság“ Febr. 1 se lămuresce că voinicosul N. nici ideia nu are despre treburile diecesei năstre și la scrierea articolului s'eu a fostă întră adevăr sedus — nu ca „Gazeta“ și „Tribuna“ — s'eu nu și-a sciut bine recita lectia, dér nici într'un cas n'are dreptă a vorbi în numele Românilor cu minte sănătoasă, dintre cari nu credă să se afle nici unul care să subscrie cele scrise în „Szabadság“ așa precum suntă acolo conglomerate.

Au nu se sfiesca a manifesta Episcopului încrederea — pe care nimeni nu i-a denegat'o nici când — în legătură cu nise neadevăruri ce le înșiră în articolul s'eu, între altele afirmă, că Lauran s'a nisuită a dovedi, că schimbările din gimnasiul din Beiuș au fostă neapărat de lipsă, prin urmare și introducerea limbei maghiare? Așa ceva nu credă să afirme nici Lauran, dér Românii cu minte sănătoasă nici într'un cas. Érá despre Episcopul dice „fiind-că a ordonată ca în clasele superiore ale gimnasiului de Beiuș să se propună anumite obiecte în limba maghiară, l'au numită renegat, vênător de grațiar.“ Aici într'o resuflare, afirmă o sumă de neadevăruri, pentru-că nu Episcopul a ordonată introducerea limbei maghiare în clasele superiore, ci ministrul și nu numai pentru unele obiecte, ci pentru tôte. Așă-déră pentru așa ceva n'a putut fi atacat Episcopul și n'a fostă nicidecum numită renegat s'eu vênător de grațiar; nu știu déră cari pot fi acei Români cu minte sănătoasă în a căroră nume cutéză a vorbi?

Românii cu minte sănătoasă nici nu se laudă, nici nu se blamă în foia la „Szabadság“, acésta o făcă numai cei cu principii Lauraniane, cari „pro uti figura docet“ încă și în diecesa oradană suntă „rari nantes in gurgite vasto.“ Avem noi atâtă la ordinariată câtă și în capitulă omeni de încredere, pentru-ce nu sară aceia în apărarea ținutei lui Lauran?

Suntă convinsă cumcă să fi prevădută grațiosul Episcop cumcă pastorală sa va fi esplicată așa precum s'a esplicat în „Szabadság“ aceea n'ar fi vădută lumina în forma, în care s'a emis. Și într'adevăr din totă contestulă literelor transpiră cumcă părintele Episcop căud a dată pastorală a trebuit să fi într'o dispozițiune spirituală forte iritată, érá dispozițiunea acésta n'a venită numai din nefastele celă bântue pe grațiosul părinte, ci au trebuit să vină altceva s'eu alții, cari au forțat emitearea așa precum s'a făcut. Titlurile și imputările esagerate ce cuprindă mai mare parte a literelor, nu suntă culese din dictionarul grațiosului Părinte. Spiritul arogant și desprețuitor, nu e însușirea aelui Arhieriu, care la anulă 1882 a dată ocaziune, a dată terenul clerului diecesei sale ca să participe la complanarea afacerilor diecesane adunată în Sinod; prin urmare nu se pôte presupune, că totă acel Arhieriu, după trecerea cătorva ani, să îndrumeze pe clerul s'eu, care cere să se potă dechiara într'un sinod asupra călcărilor de dreptă s'evârșite de guvernul șovinist, s'elă îndrume, d'ic, la tăcere; nu se pôte ca mișcarea și glasul loră de durere

să le stigmatizeze de atac în contra persoanei sale. Din contră amă așteptat că în casu când între țipetele de durere ale filoră s'ei șicanați, s'ar fi și atinsă nesca susceptibilități personale, acele să le folosescă la argumente în contra impilatorilor d'icend: Vedeți ce facă cu mine diecesanii mei pentru violențele văstre, apoi să știți că nu diecesa e pentru mine ci eu suntă pentru diecesă, rămâneți déră între marginele legii.

Și asta ar fi și făcută Episcopul Pavel de cum-va consiliarii s'ei ar fi fostă la înalțimea misiunei. Cum se pôte esplica contrastul între ținuta când așa cu dragă a conchiemată sinodul, și în tre următorul pasagiu ironic ală pastorală: „Dér ei d'ic, că un sinod diecesan ar fi deslegat altcum problema. Iluziune deșertă! Cuvintele „sinod diecesan“ n'au acea putere fermecătoare, ca să schimbe natura lucrurilor?“

Nu-i vorbă să fi voită noi prin sinodă a schimba natura lucrurilor, ci ne-amă temut de ce n'am scapat, că se va schimba s'eu altera natura omenilor.

Ună cuvântă ca o sută: Diecesa oradană stă la gradulă desnaționalisării, érá pastorală în loc să impedece, ajută trecerea peste prag!

Unul din Cler.

Evreii în România.

Cetimă în „Românul“ de Mercur:

Eri d'ă Dimitrie Sturdza și-a dezvoltat în Senat interpelarea d-sa e asupra invasiunei evreescă, care se revarsă mai cu semnă din Rusia în România în urma măsurilor luate de guvernul rusesc pentru a protegia interesele comerciale și industriale ale pământenilor. Interpelatorul, care este un om de cifre scrupulos, arată cu statistica dinainte, că populațiunea evreescă creșce din an în an la noi, și cu deosebire dincolo de Micoș, unde au inundată atâtă orașele câtă și satele. Acésta creșcere provine atâtă din lipsa de priveghere pe la granițe, câtă și dela atitudinea guvernelor cari s'au succedat în cursul acestor trei ani din urmă, și mai cu semnă dela circulara d-lui Theodor Rosetti prin care a îngăduită Evreilor să se stabilescă prin sate. D-sa a cerut prin urmare ca pe de-o parte să se ia măsură a se impedece nouă năvăliri, ér pe de alta a se revoca circulara d-lui Theodor Rosetti, care este contra legii, și a se aplica cu esactitate legea privitoare la comerțul ambulat.

D-lă generală Manu recunoșce, că d-lă Sturdza are dreptate, dér că nu guvernul actuală e de vină decă s'a mărită numărul jidanilor. Afirmă, că guvernul actuală nici n'are simpatii pentru Evrei, nici nu-i toleră.

Nouă ne pare bine, că d-lă Sturdza a făcută acésta interpelare și că d-lă ministru a mărturisit și d-sa îngrijirea pe care o are țera în privința unui așa mare rău. Noi am atinsă acésta cestiune și am protestat atâtă în contra toleranței ce se face invasiunei din Rusia și neaplicării legii comerțului ambulat, câtă și în contra măsurilor luate de d-lă Theodor Rosetti, cari înălțura dispozițiunile lui C. A. Rosetti când era ministru de interne.

Să șcie, că fundatorul acestui diar nu era persecutorul Evreilor, ba încă din punctul de vedere umanitar ar n voită să le dea oă-care protecțiune, judecândă acestă popor după câtă-va cunoscută, cari se distingeau și ca omeni onești și ca bun patrioți. Cu tôte acestea, după ce a făcută o călătorie în Moldova și după ce a vădută starea în care se găsea populațiunea română prin sate, sărăcită prin specule și tēmpită prin bătură falsificate, atunci inima lui nobilă s'a revoltat și cum a sosit în Bucureșci a dată cunoscută circulară, prin care, conform legii, opra stabilitatea Evreilor prin sate. Elă era uma-

nită, dér era patriot, era Român mai înainte de tôte.

Decă C. A. Rosetti dér a luat dispozițiuni, ca să asigure buna stare a sătenui, elă celă mai mare liberal, măsurile cari paralizează acțiunea sa pentru ună așa folositoră scopă suntă criminale și trebuie cu toți să punem umărul a le nimic.

Ne pare bine, că primul ministru a recunoscut răul, căci acum put-mă s'elă înălțurămă mai cu înlesuire. Cestiunea evreescă nu este de neglijată. Ea cu timpulă decă nu ne vom îngrijii, pôte să aducă neajunsuri însemnate. Creșcerea prea mare a invasiunii pôte să ne inundeze și atunci răul va fi mai mare.

Literatură.

Patrula revistă militară, apare în 1 și 16 a lunei. Redactor I. Manolescu-Mladiană, major în retragere. Anul I. Nr. 2 și 3, Cuprinsul: Ce preocupă actuală pe oficeri? — Câteva cuvinte relativă la armată. — Resumatul mersului politic. — O lămurire Onorabil. de la „Gazeta Nouă“ — Eouri esterne din lume. — Din și d'ale Iașilor. — Varietăți. Așa le-au fostă scris. — Abonament: pe an 9 lei, pe 6 luni 5 lei, pe 3 luni 3 lei. — Redacția și Administrația: Iași, Strada Manolescu Nr. 1.

Școala română, organ pedagogic, literar și științific. Apare de două ori pe lună sub redacțiunea unui comitet în Ploesti (România). Anul V Nr. 2. Cuprinsul: Cronica, I. P. Heliade. — Incercări asupra înțelesului, etc. conferința de I. Nicolescu Dacian. — Elucațiunea intel. morală și fizică, I. R. Nisipănu. — Migrațiunea și distribuțiunea umană, D. Ra Sevesta Radianu. — Didactică. Invățământul intuitiv, I. P. Eliade. — Vênătorul român, A. S. C. — Varietăți. — Recreațiune, enigme și deslegări. — Poșta diarului.

Protest în contra Kisdedovarilor.

Toamă la închieră foii primimă încă următoarea telegramă:

Reghinulă săsescă, 19 Februarie. Alegătorii români din cercul electorală Reghină și Gernesigă, intruniți astăzi în număr de peste una mii, protesteză unanim înaintea lumii contra proiectului de lege pentru asitele de copii, declarându-l de păgubitor din punctul de vedere pedagogic, economic și politic.

TELEGRAMELE „GAZ. TRANS“

(Serviciul biroului de coresp. din Pesta)

Budapesta, 19 Februarie. Reprezentanta Capitalei a alesă unanim pe ministrul Baross, ca cetățen de onore ală Budapestei.

In dietă Ministrul culteloră declară, ca răspuns la interpelațiunea contelui Andrassy, că mutarea reședinței Primatului în Capitală, este în interesul statului și ală bisericii catolice și că a dispus a se studia acésta cestiune spre a se ajunge câtă mai în grabă scopul. (aprobări sgomotoșe.)

Paris, 19 Februarie. „Figaro“, raporteză, că patru lăci cu hârtii și acte ale lui Bismark au fostă depuse la Banca Angliei. Bismark se va aședă la Londra, unde va publica memoriile sale.

Cetinje, 19 Februarie. Guvernul Otomană a trimisă mai multe bataliune, spre a înprăștia pe răsculați și a stabili ordinea la frontieră.

Viena, 19 Februarie. Starea sănătății contelui Taaffe, care a fostă îngrijitor, merge spre mai bine.

Numere singurate din „Gazeta Transilvaniei“ a 5 cr. se potă cumpera în tutungeria I. Gross, și în librăria Nicolae Ciurcu.

Proprietar: Dr. Aurel Mureșianu.
Redactor responsabil interimar: Gregoriu Maior.

